ומסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה –

And he finishes at the bottom and begins at the top

OVERVIEW

The גמרא states that between each חומש of the תורה and between each נביא one must insert four empty lines (and by the נביאים of עשר three lines); the ruling concludes תוספות מלמטה ומתחיל מלמעלה cites different interpretations of this ruling.

 $-\frac{1}{2}$ פירש בקונטרס ואינו צריך להניח ד' שיטין

רש"י explains this to mean that it is not necessary to insert the four blank lines between the ספרים (of [נו"כ (נו"כ (נו"כ (נו"כ the finished the ספר at the bottom of the column, but he can begin the next ספר at the very top of the following column.

תוספות qualifies s"י' explanation:

ונראה לרבינו יצחק דבין חומש לחומש של תורה צריך להניח – And it is the view of the ר"י that between one מורה and another it is necessary to insert the four empty lines even when he was מסיים מלמטה -

- אותך חותך שאם בא לקמן שאם צריך כדמפרש טעמא אותר אותך באים דוקא אמר אין צריך כדמפרש טעמא אותר אותר אותר אותר אותר state that it is not necessary to insert the blank lines, as the גמרא later explains the reason, 'for if he wishes to cut he may cut' -

אבל בין חומש לחומש של תורה לא

However between one הומש and another it is not so; but rather he still must insert the four lines even if he finishes at the bottom of a column -

 $^-$ מידי דהוי אפרשה פתוחה ^{4} שאם היה מסיים מלמטה היה צריך להניח שיטה אחת

¹ רש"י, does not state clearly if he is referring to תורה as well, or only to נ"ך; however since רש"י, does not specify נ"ך (but rather writes ספר, he may be referring to תורה as well.

² At the very top of א.ד.

³ When he finishes a נביא at the bottom of the column, there is the option to cut the parchment, and begin a new scroll (on the top) with the separated parchment. It is not presentable that the new column should begin with four blank spaces thus making it different than all the ensuing columns (see 'רש"י יד, א ד"ה הכי).

⁴ A פרשה פתוחה (an open פרשה) begins on a new line. If the previous פרשה ended more than (the space of) nine letters from the end of the line, then the פרשה פתחה begins on the (beginning of the) next line. If however there is less space remaining on the line (or no space at all) one must skip a line and begin the פרשה פתוחה after the blank line.

⁵ See previous footnote # 4. If the previous line ends at the bottom of the column ([towards] the end of the line), one must leave a blank line on the top of the following column and begin the פרשה פחחום below the blank line. This proves that beginning a new column is not considered a sufficient separation (of [even) one line). The same is true regarding the הומשים that beginning a new column cannot substitute for the leaving four blank lines.

For it is like a פרשה פתוחה where the rule is that if he would finish a פרשה פתוחה at the bottom of a column, it would still be necessary to leave one blank line on the top of the following column, so -

הכא נמי דין הוא להניח בסוף כל חומש פרשה של ד' שיטין –
Here too it is similarly required to leave at the end of each פרשה a blank סרשה a blank מרשה at the bottom of the column).

In summation; if one concludes a חומש מלמטה he must leave four blank lines מלמעלה, however by it is not necessary. ^{6}

תוספות offers an alternate explanation of 'ומסיים מלמטה:

- -ורבינו יצחק בן אברהם מפרש ומסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה ולעולם מניח ד' שיטין And the ריצב"א explains that when the ברייתא states מלמטה ומתחיל מלמעלה ומיים מלמטה וכו' ומסיים מלמטה וכו' מסיים מלמטח וכו' מסיים מו' מסי
- ודוקא בין נביא לנביא אבל בין חומש לחומש לא יסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה However, this is only between one נביא and another (that one may be מסיים מלמטה מלמטה one should not be חומש one should not be חומש מסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה

אפילו בהנחת ד' שיטין–

Even with leaving four blank lines on the top of the following עמוד –

-כדאמר בירושלמי בפרק קמא דמגילה וצריך שיהא גומר באמצע הדף ומתחיל באמצעיתו As the מסכת מגילה וי ירושלמי in the first מסכת מגילה (regarding a ס"ס), 'and it is necessary that he should end a חומש in the middle of the page and begin the following חומש also in the middle of the page -

-ובנביא מסיים בסופו ומתחיל בראשו כולי However by a נביא he may conclude at the end of the דף, and begin the following נביא at the top of the דף, etc'.

In summation; one must always insert [four] blank lines; however by נביאים one may end at the bottom (and still require the four lines), but by תורה it must always end in the middle of the column.⁸

תוספות explains the difference between תוספות and נביאים :

ונראה לי הטעם דאין לו לסיים בסוף הדף אפילו יניח ארבעה שיטין משום שמא יבוא לחתוך-

⁶ The words ומסיים וכו' ומחחיל is referring to תנ"ך מנ"ך according to רש"י) that he may start at the top (if he finished on the bottom) without entering the four blank lines.

⁷ (יב,א). The ירושלמי also mentions there the inserting of the four (three) blank lines.

 $^{^{8}}$ The words מסיים ומתחיל refers only to נ"ך; however by ס"ת he must be מסיים ומתחיל.

And it seems to me the reason why he should not conclude a הומש at the bottom of the אד, even if he will leave four blank lines is because he may come to cut the ח"מ between the הומשים (which should not be done by a ס"מ, because it diminishes its from a ס"מ to a מ"מ ס to a קדושה) -

אבל בין נביא לנביא שאם בא לחתוך חותך מסיים מלמטה:

However between one נביא and another where if he wants to separate them he may cut, therefore he may conclude at the bottom (but the four blank lines are required [at the top of the אַר] if he did not cut [yet]).

SUMMARY

According to "ר"י and the "ספר may conclude a ספר at the bottom of a column, provided he leaves four lines on the top (only by a "ס according to the ר"י). According to the נביא only a נביא may end at the bottom but not a "ס." ס." מ"ח.

THINKING IT OVER

- 1. The words מלמטה ומתחיל מלמטה ומסיים is referring to a "ס, or to נביאים or to both?
- 2. How will the ירושלמי which states that a חומש must conclude ירושלמי $?!^9$

_

⁹ See נח"מ.